

В.Г. МАСЛОВИЧ: БАЙКАР, ТЕОРЕТИК, ЛІТЕРАТУРНИЙ ДІЯЧ

З нагоди 220 річниці з народження харківського культурного діяча XIX ст.
В.Г. Масловича

Статтю присвячено В.Г. Масловичу – письменнику, літературознавцю, журналісту, одному з перших українських теоретиків жанру байки XIX ст. Здійснено аналіз встановлення генетичних зв'язків байкарського доробку вітчизняного письменника з класичними традиціями жанру.

Ключові слова: *байка, сюжет, джерело, аналіз.*

Стаття посвячена В.Г. Масловичу – писателю, літературоведу, журналісту, одному из первых украинских теоретиков жанра басни XIX ст. Проведён анализ установления генетических связей басенного наследия отечественного писателя с классическими традициями жанра.

Ключевые слова: *басня, сюжет, источник, анализ.*

The article deals with V.G. Maslovich – writer, literary critic, and journalist, one of the first Ukrainian theorists of fable as the genre in XIX c. The establishment of genetic connections of the domestic writer's fable heritage with classic traditions of genre is analyzed.

Key words: *fable, plot, source, analysis.*

У першій половині XIX ст. розпочинається новий етап розвитку української байки, який передусім пов'язаний з активною художньою рецепцією байок Г.С. Сковороди і творчим вибухом у царині байкарства в українській літературі початку XIX ст. (П.П. Білецький-Носенко, П.П. Гулак-Артемівський, С. Писаревський, О.П. Рудиковський, Л.І. Боровиковський, О.М. Бодянский, Є.П. Гребінка, П. Кореницький, П.С. Писаревський та ін.). Але існують літературні постаті, байкарська творчість яких опинилася поза межами літературних розвідок. Таким письменником, байки котрого майже забуті або залишилися в тіні, є Василь Григорович Маслович (1792(?) – 1841).

Згадуючи про постать В.Г. Масловича та його роль у становленні нової української літератури, літературні дослідники зазвичай обмежуються лише короткими біографічними відомостями, акцентуючи увагу на його журналістській діяльності або підкреслюючи його історичний статус як заможної людини і володаря одного з найкращих маєтків Харківської губернії. Проте В.Г. Маслович – письменник, літератор, журналіст. Він зостався недостатньо вивченим літературним діячем, оскільки XIX століття ознаменувалося появою цілої плеяди блискучих національних письменників і поетів, які насамперед привертають увагу науковців.

І.Ф. Єрофеїв у розвідці «Перший журналіст на Слобожанщині (В.Г. Маслович)» (1925) констатує: «Забуто його, справді, досить глибоко, і зараз зостається досить питань

про нього біографічного, літературного й громадянського характеру, які залишаються без пояснення до цієї пори» [1: 107], хоча його перу належить велика кількість сатиричних віршів і байок, кілька поетичних збірників, а саме: «Басни в стихах» (1811, 1825) [2; 3], «Драматический кантат Харьковскому благодворительному обществу» (1814); «Дельф и Дельфира, или увенчанная любовь» (1811); «Баснь на прибытие в мир Асмодея» (1813), компаративна студія «О басне и баснописцах разных народов» (1816) [4]. В.Г. Маслович першим з харківських письменників почав писати вірші українською мовою («Пісня сімейству», «Від'їзд студента на учительство в Олешки», «Жартівлива пісня» та ін.).

В.Г. Маслович відомий як ініціатор літературних вечорів, автор кількох поетичних збірок та один із перших україномовних письменників. Окрім літературної практики, він активно займався журналістською діяльністю. У 1816 р. став редактором «Харківського Демокрита», першого в Україні сатирично-гумористичного видання. В.М. Шейко та Л.Г. Тишевська в праці «Історія української культури» зазначили, що на шпальтах цього видання «висміювалося самодурство поміщиків, викривалося казнокрадство, хабарництво, раболіпство чиновників, лицеміство церковників» [5: 161]. Науковці підкреслили, що «Харківський Демокрит» був першою спробою збудити громадську думку, звернути її увагу на окремі негативні сторони суспільного життя [5: 162]. Серед учених побутує думка, що впродовж цілого століття це видання залишалось єдиним часописом сатири і гумору Східної України. В.В. Стадник у статті «Еволюція сатири на сторінках української преси Наддніпрянщини» (2008) [6] відзначив, що заслуга журналу полягає в тому, що він не просто відгукувався на тогочасні суспільні події, але й виходив за межі проголошених правил, де критикувати можна було ваду як загальне явище, а не пристосовувати сатиру до конкретних людей.

У XIX ст. Харківський університет був єдиним того часу центром літературознавчих і лінгвістичних досліджень, його вчені зосередили свою увагу на розробці історико-теоретичних аспектів літературних жанрів, байки зокрема. Жанр байки посів чільне місце в наукових працях І.С. Рижського, В.Г. Масловича, О.В. Склабовського, О.О. Потебні. М.Л. Гомон у статті «Питання історії і теорії байкового жанру в дослідженнях вчених Харківського університету» (1980) зазначив, що суспільно-політична значущість, демократичний характер, повчальне та виховне значення байки забезпечили їй місце в літературних журналах і альманахах («Харківський Демокрит», «Українській вісник», «Український журнал», «Український альманах» та ін.), які видавалися Харківським університетом [7].

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні художньої та наукової вартості твору В.Г. Масловича-байкаря. В завдання цієї розвідки входить аналіз теоретичних міркувань письменника; вивчення особливостей художньої рецепції репродукованих у його творах античних сюжетів та інших популярних за його доби джерел. Предметом наукового інтересу є форми запозичення античних взірців та з'ясування авторської самобутності в тлумаченні традиційних байкарських сюжетів. Як літературна та історична постать, В.Г. Маслович уже був об'єктом дослідження вчених (Д.І. Багалій, М.В. Маслович, М.А. Маслов, В.В. Дорошенко, А.О. Парамонов). Суттєву увагу науковці приділили вивченню теоретичних засад жанру байки, запропонованих В.Г. Масловичем (І.Я. Айзеншток, М.Л. Гомон, І.Ф. Єрофеїв, М.А. Рудов, І.Д. Серебряков, І.В. Мельничук, Л.В. Грицик). Слід підкреслити, що до сих пір залишилося нерозв'язаним питання ана-

лізу байкарської творчості письменника, що зумовлює актуальність пропонованої статті.

Серед наведених імен варто виокремити М.Л. Гомона, який особливо детально вивчав історико-теоретичні аспекти байки, розроблені вченими Харківського університету в XIX ст., зазначавши при цьому, що вони значно вплинули «на створення вітчизняної історії і теорії цього древнього, але завжди актуального епічного жанру» [7: 48]. З-поміж численних праць І.Ф. Єрофеєва «значне зацікавлення викликають статті, присвячені проблемам становлення і розвитку журналістської справи на Слобожанщині та письменницькій діяльності харківської інтелігенції позаминулого століття» [8: 7]. Дослідниця творчості І.Ф. Єрофеєва І.В. Мельничук стверджує, що цикл його студій «об'єднується ім'ям маловідомого нині літератора і журналіста Василя Масловича, який, зокрема, зробив помітний внесок у справу розбудови Харківського університету й розвиток українського літературного руху на Слобожанщині» [8: 7]. І.В. Мельничук влучно підкреслює, що «розвідки І.Ф. Єрофеєва про В. Масловича цінні, насамперед, тим, що дослідник звернув увагу на далеко не «хрестоматійну» постать, внесок якої у розвиток української культури, проте, заслугове високого поцінування» [9: 263].

Як зазначив І.Ф. Єрофеєв, В.Г. Масловича більше згадують як першого харківського журналіста, хоча свою літературну діяльність він розпочав як літератор ще 1811 року: першу байку «Перо, чорнильниця й чернило» (1810) зачитав на генеральному іспиті в гімназії, після чого цей твір «став гуляти по руках харківських літературних аматорів» [1: 110]. Закінчивши університет і склавши іспит на ступінь доктора «ізящних наук» [10: 139], він видав книгу «О басне и баснописцах разных народов» (1816). Це дослідження (як перша байкознавча вітчизняна студія) має неабияку цінність у розробці жанру байки, недаремно ж воно викликало різноманітні оцінки літературознавців. Учений М.А. Маслов підкреслив, що книга Масловича... є для свого часу досить примітним явищем; у ній ми маємо чи не вперше російською мовою монографію про цей цікавий розділ поезії [цит. за: 1: 111]. На думку М.Л. Гомона, «праця В.Г. Масловича відрізнялася своєю енциклопедичністю: крім власне історико-теоретичної частини, в ній наводилися дані про майже всіх відомих світовій літературі байкарів, українських і російських у тому числі» [7: 44]. М.А. Рудов визначив, що «на рівні свого часу книга В. Масловича була ґрунтовним довідником і частково антологією байкового жанру» [11: 95]. Критичну оцінку розвідки українського письменника можна знайти, наприклад, у студії Л.В. Грицик «Порівняльне літературознавство: Початковий методологічний етап» (2009): «Навряд чи можна говорити про утвердження (завдяки роботі над чудими пам'ятками) у своїй літературі «нових ідей, уподобань та засобів» [12: 308].

У праці В.Г. Масловича, крім визначення байки як літературного жанру, в хронологічному порядку подаються короткі відомості про прадавніх байкарів, а саме: індійців, ефіопів, греків, римлян, а також італійців, французів, росіян. Автор стверджує, що байка з'явилася після ліричної поезії (гімн і ода), причиною її виникнення послужила змога вираження своїх думок у формі іносказання: «... оиять право сильного стало быть ошутительно, когда мощаго не смѣль прямо укорить въ его несправедливости безсильный: то острый умъ его долженъ былъ прибѣгнуть къ выдумкѣ... и отъ сего произошел другой родъ стихотвореній, то есть Басни» [4: 4]. Український дослідник робить спробу розмежування байки, повісті, казки і зазначає, що «онѣ всѣ происходят изъ одного источника, и какъ бы раздѣляются на три ручья, которыя поять однако соединяются, и текутъ къ одно-

му предмету» [4: 5]. На його думку, різниця цих літературних жанрів полягає в розбіжності їх назв, у відмінності лексичного значення: «... баснь – баю, повѣсть – повѣствую, сказка – сказываю. Какое различіе между тремя сими словами, такое же различіе и между тремя сими родами» [4: 5], «наружный ихъ видъ»: «предѣлы басни суть – кратки, повѣсти – длиннѣе, сказки обширнѣе» та в дійових особах: у байці – тварини, люди, неживі предмети, в повісті – люди, в казці – люди «какія и въ басни находятъся; но только люди занимають первое мѣсто» та чудеса [4: 5].

В.Г. Маслович дав таке формулювання жанру байки: «... она ни что иное есть, какъ стихотворческое повѣствование о какомъ нибудь вымышленномъ или истинномъ дѣйствіи, которое разыгрывается или животными, или неодушевленными вещами, или тѣми и другими, или людьми вмѣстѣ съ животными и съ вещами» [4: 7]. Наслідуючи харківського професора І.С. Рижського, він поділяє байку на три види: *власне байка*, в якій дійові особи живі, не обдаровані розумом; *пійтична байка*, де дійові особи неживі, а дії – вигадані; *змішана байка*, що побудована на поєднанні дій живих і неживих осіб.

За В.Г. Масловичем, байка повинна складатися з двох частин: оповідання та моралі («наставлені»). Теоретик наголошує, що друга частина не є обов'язковою і може тільки матися на увазі, а читач, у свою чергу, домислює і використовує її повчальні уроки в житті. Він також звертає увагу на розмір байки, який, на його погляд, повинен бути коротким і не мати чітко визначеної кількості рядків. Аналізуючи «точність дѣйствія басни», маючи на увазі саме оповідання, дослідник підкреслює, що точність дії відбувається лише за умови, коли дії героїв і суть байки можна пристосувати до життя. У другій частині праці він наводить відомості про іноземних байкарів: «разсуждая о басняхъ, непростительно бы было ничего не упомянуть объ ихъ виновникахъ» [4: 12], супроводжуючи їх окремими байками цих авторів.

Слід зазначити, що розвідка В.Г. Масловича є однією з перших спроб компаративного аналізу байок різних народів, вона стала вихідним пунктом подальших літературознавчих досліджень. Л.В. Грицик визнає, «Порівняльне літературознавство: Початковий методологічний етап» (2009) визнає, що процес зародження й формування «донаукового періоду» (Д. Наливайко) компаративістики в Україні найчастіше пов'язують з ім'ям В.Г. Масловича, який у своїй праці «використав матеріал словесної творчості різних народів, зокрема й “Панчатантру” та її переробки в арабо- й персомовному світі, відомі під назвою “Каліла і Дімна”» [12: 302]. Вчена стверджує, що «звернення до іншомовного художнього матеріалу в теоретичних працях, рецензіях, оглядах, оригінальних творах мало місце і раніше, а на початку XIX ст. стає явищем типовим» [12: 302]. В.Г. Маслович, використовуючи непоширений на той час матеріал, послуговувався традиціями байкового жанру в літературі. Літературознавець М.К. Зеров визначав, що байка була «улюбленим жанром псевдокласичної літератури XVIII ст.» [12: 302].

Написані у віршованій формі «Басни В. Масловича» побачили світ у виданні 1811 року та значно розширеній версії 1825 року. Останнє видання складається з передмови, чотирьох книг, у кожній з яких по 20 байок, епілогу та ґрунтовних авторських приміток. У передмові В.Г. Маслович представляє критичну оцінку своїх байок: «Въ в басняхъ твоихъ конечно нѣтъ простоты и простодушія Хемницера, обработанности и легкости Дмитріева, игривости и остроты Крылова, смѣлости и рѣзкости Нахимова, простонародной характеристики Измайлова... Однако онѣ годятся и напечатать ихъ можно» [3:

5–6] і вказує на використані джерела: «Басни мои не всѣ собственнаго изобрѣтенія, есть и переводы... Внимательные, любопытные и знающіе читатели, сами узнають, которыя мои и которыя Езопа, Федра, Лафонтена, Геллерта, Флоріана и другихъ Французскихъ и Нѣмецкихъ писателей» [3: 7].

В.Г. Маслович передусім підкреслює цінність Езопівської спадщини: «... басни его по истиннѣ можно отнести къ числу драгоцѣннѣйшихъ верей, каковыя передала намъ древность. Въ них усматриваемъ мы всю мудрость, благорозуміе, опытное познаніе и здоровое нравоченіе» [3: 182]. Створюючи нову сторінку в історії байки, українські байкарі активно використовували античні сюжети, інтерпретуючи їх на новий лад. Підтвердження цієї думки можна знайти у статті Л.Ю. Віндт «Байка як літературний жанр» (1927), де наголошено, що «потрапляючи на певний літературний ґрунт, як готовий, запозичений жанр, байка ростає в нього органічно, перекликаючись з іншими, суміжними жанрами, посилюючи та висуваючи свої сторони, які можуть виявитися співзвучними даному літературному середовищу» [13: 92].

Прикладами байок В.Г. Масловича, генетично пов'язаних з античною традицією, є такі байки, як-от: «Стрѣлокъ и Змѣя» (Езоп № 115), «Кончина Мухи и Комара» (№ 80), «Дубъ и Трость» (№ 70), «Голубъ и Воронъ» (№ 359), «Быкъ и Корова» (№ 183, № 329), «Волкъ вѣ пастушѣмѣ нарядѣ» (№ 425), «Добродѣтель и Порокъ» (№ 340), «Скорбь» (№ 380) та ін.

Цілком доречно зазначити, що кожна байка українського автора, незважаючи на запозичення та літературну переробку класичних сюжетів, відрізняється своєю оригінальністю, яскравістю, авторською самобутністю. Генетичний зв'язок з античною традицією демонструє байка «Стрѣлокъ и Змѣя», зміст якої пов'язаний з езопівською «Птахолов та Аспид» (№ 115). Сюжет в обох творах розгортається за однаковою схемою: птахолов забавив піймати Голубку (у Езопа це Дрозд), але не помітивши зміну, він потрапляє у біду, адже змія його вжалила. Незначні відмінності в назві, в дійових особах та віршований спосіб викладу роблять вітчизняну байку окремим літературним твором і надають їй художньої вартості. Мораль у двох фабулах однакова: бажаючи зла іншому, людина приносить зло на себе, і за кожний поганий учинок вона рано чи пізно буде покарана:

Езоп
«Птахолов та Аспид»

«так і ті, хто буде підступи проти
ближніх, самі потрапляють в біду»
[14: 98].

В.Г. Маслович
«Стрѣлокъ и Змѣя»

«Из Басни сей урокъ такой бы вывелъ я:
Не тронь другаго ты, но береги себя»
[3: 25].

Ідентична основа сюжетної лінії вбачається в байці В.Г. Масловича «Дубъ и Трость» та езопівській фабулі «Дуб та Тростник». У них ідеться про суперечку між двома рослинами у питанні, хто з них сильніший. За перебігом сюжету, Дуб ламається під тиском потужного вітру. Моралі цих байок різні, автор української байки демонструє своє бачення щасливого сімейного життя, звертається зі своїми порадами до чоловіків:

«Дарю вамъ эту баснь, о молодья жены!
А вашимъ муженькамъ я дамъ совѣтъ другой:

Когда въ супружествѣ хотите быть щастливы,
Не будьте грубы вы, не будьте вы строптивы,
Иль такъ сказать, брюзгой!» [3: 77].

До інтерпретації цього сюжету В.Г. Маслович звертався двічі. На відміну від першої байки, увага автора зосереджена на ролі та поведінці жінки у сімейному житті:

«Дубъ не хотѣль смириться преді Австеромъ;
Но Трость отвѣсила земный ему поклонъ.
Так то она растеть, Дубъ вырванъ съ корнемъ вонъ.
Пусть будете эта Трость вамъ женщины примѣромъ» [3: 131].

Закономірно виникає асоціативний зв'язок байки Езопа «Чесноти та Пороки» (№ 340) з відчутною індивідуальною інтерпретацією байки В.Г. Масловича «Добродѣтель и Порокъ»:

Езоп
«Чесноти та Пороки»

«Чеснота не скоро тобі зустрінеться, а пороки тебе приголомшують один за одним. Чесноти були вигнані із землі пороками, тому що виявилися слабкішими. Тоді вони піднялися до піднебесся і зпитали Зевса, як же їм жити серед людей. Зевс відповів: “Приходьте до них не всі разом, а поодинці”. Ось чому пороки приходять до людей постійно, оскільки живуть ближче, а чесноти, які вимушені зпускатися з небес, – рідше» [14: 162].

В обох варіантах цієї фабули зображена сила впливу Чеснот та Пороків, їх роль та вічна боротьба в житті людини.

Прямий зв'язок байки «Голубъ и Воронъ» виникає з байкою Езопа «Ворон та Лебідь» (№ 359). Взнявши за основу лаконічну інтерпретацію фабули Езопа, український автор зумів майстерно зобразити невдалу спробу обману самого себе. В.Г. Маслович розширив межі потрактування езопівської ідеї, змінив хід сюжету, дійових осіб (в українському варіанті Голуб вимушено став схожий на Ворона, а в античному сюжеті Ворон сам хотів стати Лебедем) і переробив хід викладу моралі:

Езоп
«Ворон та Лебідь»

«Байка про Ворона, яка вчить не йти проти природи.
Ворон побачив Лебеда і позаздрив його білим пір'ю.

В.Г. Маслович
«Голубъ и Воронъ»

«Мальчишка грязію на Голубя бросалъ
И перья бѣлыя ему онъ замаралъ.
Сіе увидѣвши сказалъ ему такъ Воронъ:
Теперь ты, Голубокъ, какъ всѣ Вороны,
чорень!»

Вирівши, що він стане таким же якщо відмиється, покинув він олтарі, з яких тягав їжу, і став жити біля річок і озер. Але колір пір'я змінити не міг, як не чистився, а корму так йому не було, і він помер. Із способом життя природа не міняється» [14: 168].

Но съ тѣмъ различіємъ прибавиль Голубокъ;
Ты черны за всегда, а я лишь на часокъ.
Не добродѣтель ли намъ Голубъ
представляетъ,
Которую марать злоречіе желаетъ?» [3: 101].

Український письменник, наслідуючи античного автора, робить акцент на тому, що людина залишається сама собою. Зміна зовнішності або способу життя не можуть посприяти переробці нашої сутності.

Проведене дослідження дозволило згадати В.Г. Масловича як письменника, літератора, журналіста, видавця журналу, проаналізувати його теоретичну розробку «О басне и баснописцах разных народов» (1816). Слід ще раз нагадати, що це була одна з перших спроб українського письменника і теоретика у розвитку порівняльного літературознавства на Україні в першій половині XIX ст. компаративного аналізу жанру байки, яка мала вплив на подальше вивчення історії і теорії цього жанру. В цій розвідці ми намагалися встановити генетичні зв'язки байкарського доробку вітчизняного письменника з класичними традиціями жанру, висвітлити питання наслідування ним античного канону та виявити самобутні риси, що дозволяє дати таку типологію байок у літературній спадщині В.Г. Масловича:

1) прями наслідування Езопових творів з незначною деталізацією («Стрѣлокъ и Змѣя» (№ 115), «Добродѣтель и Порокъ» (№ 340), «Волкъ вѣ пастушѣмѣмъ нарядѣ» (№ 425) та ін.);

2) художні переробки традиційних езопових сюжетів («Кончина Мухи и Комара» (№ 80), «Дубъ и Трость» (№ 70), «Голубъ и Воронъ» (№ 359), «Быкъ и Корова» (№ 183, № 329), «Скорбъ» (№ 380)).

Характер художньої рецепції В.Г. Масловича свідчить про творчий підхід до усвідомлення античних фавул і авторську оригінальність у їх використанні. Античні традиції наслідували майже всі байкарі першої половини XIX ст., але кожна така спроба була індивідуальним внеском у розробку байки як самостійного жанру. Автор порушував соціальні, моральні, національно-побутові проблеми, викривав беззаконня і несправедливість, надавав цьому національного колориту і самобутності.

Перспективним напрямом подальшого вивчення української байки першої половини XIX ст. є аналіз характеру взаємовпливу українських, російських та польських національних взірців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрофеїв І. Ф. Перший журналіст на Слобожанщині (В.Г. Маслович) / Іван Федорович Єрофеїв // Червоний шлях. – 1925. – № 10. – С. 107 – 117.

2. Маслович В. Г. Басни В. Масловича / Василь Григорович Маслович. – Х.: Университетская типография, 1814. – 50 с.

3. Маслович В. Г. Басни В. Масловича / Василь Григорович Маслович. – Х., 1825. – 207 с.

4. Маслович В. Г. О баснѣ и баснописцахъ разныхъ народовъ, извѣстїе объ ихъ жизни, съ нѣкоторыми замѣчанїями на ихъ басни и самыя басни оныхъ / Василь Григорович Маслович. – Х.: Въ Университетской Типографїи, 1816. – 152 с.
5. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: Навч. посібник / Наук. ред. В. М. Шейко. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.
6. Стадник В. В. Еволюція сатири на сторінках української преси Наддніпрянщини / Вадим Володимирович Стадник // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2008. – Вип. 1 (16). – С. 396 – 407.
7. Гомон М. Л. Вопросы истории и теории басенного жанра в исследованиях ученых Харьковского университета (И.С. Рижский, В.Г. Маслович, А.В. Склабовский, А.А. Потеня) / Михаил Лукич Гомон // ВХУ. – 1980. – № 193: Филология. Вып. 13. – С. 42 – 48.
8. Мельничук І. В. Спадщина В. Масловича в дослідженнях Івана Єрофеїва / Ірина Вікторівна Мельничук // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – К.: Логос, 2004. – Т. 44. – С. 252 – 264.
9. Мельничук І. В. Літературно-естетичні позиції і творча спадщина Івана Єрофеїва: автореф. ... кан. філол. наук: 10.01.01 / Ірина Вікторівна Мельничук. – К., 2005. – 15 с.
10. Маслович Н. В. Харьковские баснописцы / Николай Васильевич Маслович // Русская старина. – 1892. – № 7, Т. 75. – С. 136 – 142.
11. Рудов М. А. Жанр басни в русской литературе / Издания. Историография. Тематика семинарских занятий / Михаил Александрович Рудов. – Фрунзе: Мектеп, 1974. – 212с.
12. Грицик Л. В. Порівняльне літературознавство в Україні: Початковий методологічний етап / Національні варіанти літературної компаративістики / Людмила Василівна Грицик // Національна академія наук України; Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка; Д.С. Наливайко, Т.Н. Денисова, О.В. Дубініна та ін. – К.: Видавничий дім «Стилос», 2009. – С. 302 – 362.
13. Виндт Л. Ю. Басня как литературный жанр / Лидия Юльевна Виндт // Поэтика. Сборник статей. – Л.: Academia, 1927. – Вып. 3. – С. 87 – 101
14. Гаспаров М. Л. Басни Эзопа / Михаил Леонович Гаспаров. – М.: Наука, 1968. – 320 с.